

O'TKIR HOSHIMOV ASARLARIDA AYOL OBRAZI TALQINI

Akhmedjanova Farida Djavairovna
Teacher of SamSIFL

Annotatsiya: ushbu maqolada 20-asr o'zbek adiblaridan biri bo'lgan O'.Hoshimov ijodidagi ayol obrazi ko'rib chiqiladi. Muallif Koshimovning ayol obrazlarini qanday tasvirlashi, ularning ichki dunyosi va jamiyatdagi rolini tahlil qiladi. Ayol obrazlarining shakllanishiga madaniy-ijtimoiy omillarning ta'siri, ularning o'zbek adabiyoti kontekstidagi ramziy ma'nosi o'rganiladi.

Kalit so'zlar: o'zbek adabiyoti, ijtimoiy rollar, adabiyot, ramz.

Аннотация: в данной статье рассматривается образ женщины в творчестве О. Хошимова, одного из узбекских писателей XX века. Автор анализирует, как Хошимов изображает женские персонажи, их внутренний мир и роль в обществе. Изучено влияние культурных и социальных факторов на формирование женских образов, их символическое значение в контексте узбекской литературы.

Ключевые слова: узбекская литература, социальные роли, литература, символ.

Abstract: this article examines the image of women in the work of O. Khoshimov, one of the 20th-century Uzbek writers. The author analyzes how Koshimov portrays female images, their inner world and role in society. The influence of cultural and social factors on the formation of female images, their symbolic meaning in the context of Uzbek literature are studied.

Keywords: uzbek literature, social roles, literature, symbol.

KIRISH

Ayollar obrazi adabiyotda hamisha muhim o'rin tutib, hayotning ijtimoiy, madaniy va psixologik jihatlarini rang-barangligini aks ettirib, ta'kidlab kelgan. Atoqli o'zbek adibi Hoshimov kashf etgan asarlarda nafaqat an'anaviy rollar tashuvchisi, balki kurash, o'zgarish va o'zini namoyon qilish istagi timsoli sifatida ham harakat qilayotgan ayol obrazlarining ko'p qirrali timsolini ko'ramiz. Hoshimov o'z qahramonlari boshidan kechirgan qiyinchilik va sinovlarni, xurofot va qoliplarni qanday yengishini, ijtimoiy o'zgarishlar fonida ularning ichki dunyosi qanday namoyon bo'lishini mahorat bilan ko'rsatadi.²⁵ Bu obrazni o'rganish muallifning nafaqat badiiy niyatlarini, balki o'zbek jamiyatida sodir bo'layotgan ijtimoiy-madaniy jarayonlarni ham yaxshiroq tushunish imkonini beradi.

ASOSIY QISM

Hoshimov kashf etgan asarlardagi ayol obrazi muallifning o'zbek jamiyati hayotining ijtimoiy-madaniy qirralarini kengroq tadqiq etuvchi asosiy mavzulardan biridir. O'z yurtida bo'layotgan o'zgarishlarning guvohi bo'lgan ayol obrazlari orqali insoniyat kechinmalari, kurashi, ozodlik istagi teranligini ifodalaydi. Hoshimov ijodidagi ayollarga xos xususiyatlardan biri ularning serqirraligidir. Uning qahramonlari ham kuchli, ham mustaqil va zaif bo'lishi mumkin, ular haqiqiy hayotni aks ettiradi, nuanslar va qarama-qarshiliklarga to'la. Masalan, ayrim hikoyalarda patriarxal me'yorlarga qarshi kurashayotgan, o'z huquq va erkinliklarini himoya qilayotgan ayollarni ko'ramiz. Bu belgilar ayollarning jamiyatga qanday ta'sir qilishi va o'z taqdirini o'zgartirishi mumkinligini ko'rsatadigan o'zgarish va taraqqiyot timsoliga aylanadi. So'nggi o'n yillikda qissa, nafaqat miqdoriy jihatdan (70-80-yillarda o'zbek nasriy yozuvchilari tomonidan yozilgan yuzlab hikoyalar) ustunlik qilmoqda, balki adabiy va tematik jihatdan badiiy uslub jarayonida ham ishtirok etmoqda. Ijodkor yoshlar ushbu janrda yetuk ustalar bilan muvaffaqiyatli ishlashadi, uni yangi dunyoqarash, turli xil uslublar va badiiy mahorat bilan boyitadilar. Uzoq tarix, 1941-1945 yillardagi dahshatli urush, zamondoshning axloqiy tabiati, bizning aslimiz va uning rivojlanishidagi voqelik – zamonaviy o'zbek voqealarining tematik doirasi. Bu jarayonda yozuvchilar qanday qilib yangi qirralarni kashf etishini, o'tmishdagi

²⁵ Файзуллаева, М. (2023). Лингвистический и лингвокогнитивный анализ образа матери в произведениях Уткира Хашимова. Общество и инновации, 4(9/S), 295-298.

axloqiy saboqlarni va bugungi kun mavzularini o'rganish uchun yangi imkoniyatlarni ochishini aniq ko'rish mumkin". Mazkur tadqiqotda o'zbek qissachiligiga ulkan hissa qo'shgan N.Qobul, T.Murod, M.M.Do'st, o'.Umarbekov, g'.Hotamov, E.A'zam, E.Usmonov, S.Siyoev, M.Mansur, N.Normatov, o'.Hoshimov, X.Sulton, Rahim Bekniyoz kabi o'nlab qissanavislar ijodi tahlil etilgan. Haqiqatan ham, nomlari tilga olingan mualliflar o'zbek qissachiligining ajoyib, barkamol badiiy namunalarini yaratishdi. Bu o'rinda "Oydinda yurgan odamlar", "Ot kishnagan oqshom" (Tog'ay Murod), "Saodat sohili", "Oy botgan pallada" (Xayriddin Sulton), "Dunyoning ishlari", "Bahor qaytmaydi" (o'.Hoshimov), "Otoyining tug'ilgan yili", "Javob" (E.A'zam), "Galatepaga qaytish" (M.Muhammad Do'st), "Quduq tepasidagi oy" (g'.Hotam), "Yaxshilarga yondoshdim" (S.Siyoev), "Hammaning yashagisi keladi" (M.Mansur) kabi qissalarni alohida e'tirof etish o'rinli.

Yana bir muhim jihati - Hoshimovning ayol obrazlarining ichki dunyosini ko'rsatish uslub. U ularning fikrlari, his-tuyg'ulari va kechinmalariga katta e'tibor beradi, bu esa o'quvchiga ularning hayotining hissiy va psixologik tomonlarini chuqurroq tushunish imkonini beradi. Ushbu portretlar orqali biz ijtimoiy cheklovlar va an'anaviy rollar qanday zulmkor bo'lishi mumkinligini ko'ramiz, shuningdek, ayollar o'zlarini ifoda etish istagi va qat'iyatlilikini ko'rsatsa, kuch-quvvat lahzalarini topamiz.²⁶ Hoshimov asarlarida ayol obrazlar va erkaklar o'rtasidagi murakkab munosabatlar ham o'z aksini topgan. Ayollar shunchaki bo'ysunuvchi shaxslar emas, ular o'zlarining shaxsiyati va ichki dunyosiga ega, bu esa o'zaro ta'sir dinamikasini yaratadi. Yozuvchi hech qachon o'z qahramonlarini oddiy qoliplarga tushirmaydi; aksincha, bu belgilarning o'z maqsadlari va orzulari borligini ko'rsatib, ularning munosabatlari rivojlanadigan boy kontekst yaratadi. O'zbek adabiyotida "Ona" va "ayol" siymolarining yaqqol, go'zal va betakror yarata olgan usta yozuvchilardan biri O'tkir Hoshimovdir. Adib asarlarini ushbu obrazlarsiz tassavvur qilish juda mushkul. "Ona" obrazi muallifning faqatgina o'tgan voqealarni tasvirlash bilan, va yoki o'z onasi timsolida dunyodagi ideal onani tasvirlash bilan chegaralanib qolmasdan, balkim o'z onasi siymosida sharq ayollarining obrazini to'liq tasvirlab bera olgan. Yozuvchining ko'plab asarlari yaratilganiga qirq yildan oshib, zamonning tartib-tamoyillari va insonlarning ong va qalbida evrilishlar, siyosat va mafkurada o'zgarishlar kuzatilganiga qaramasdan, insoniylik, insof singari yuksak xislatlarni saqlab qolishi, uni o'z farzandlarining tarbiyasida qo'llashi, farzandlariga mehr-muhabbati va samimiyati, aynan sharq ayolining fazilatlaridan biridir. Misol tarqasida, "Daftar hoshiyasidagi bitiklar" asaridan "Laylak" parchasida muallif ona siymosini mohirona tasvirlaydiki, u orqali barcha sharq onalaridagi farzandiga bo'lgan mehr-muhabbati, butun hayoti va umrini unga bag'ishlaganini, hech erinmasdan farzandining barcha savollariga samimiyat va shirin suxanlik bilan javob qaytarishini kuzatishimiz mumkin. Lekin oradan ancha vaqt o'tib, ona keksayib qolib, bolalarcha qilgan injiqligini va qiziquvchanligini har bir farzand ham bolaligida ko'rgan, ona tomonidan ko'rsatilgan mehr-muhabbatni qaytara olmasligini guvoh bo'lishimiz mumkin.

Hoshimov shaxsiy hikoyalari bilan birga ayollarning ijtimoiy mavqei masalalariga ham to'xtalib o'tadi. Unda ayollar jamiyatda duch keladigan nomaqbul me'yorlar va noto'g'ri qarashlarga e'tibor qaratilgan. Bu, ayniqsa, an'anaviy rollarning o'zgarishi sharoitida, ayollar mustaqillik va o'zini o'zi anglash yo'llarini izlay boshlaganlarida juda muhimdir. Yozuvchi gender kamsitish masalalarini yoritib, asosiy e'tiborni jamoatchilik ongidagi o'zgarishlar zarurligiga qaratadi.²⁷ Adibning "Dunyoning ishlari" asaridagi "Ikki afsona" hikoyasida yozuvchi onasining ertalab barvaqt turib, ko'chalarni supurib, ishlaganini eslab o'tadi. Vaqt o'tib akasiga onasining ishi yoqmasligi va bu ishni qilmasligini aytganida, onasi halol mehnatning

²⁶ Xushboqova, P., & Norqulova, S. T. (2025). HOZIRGI O 'ZBEK ROMANCHILIGIDA O 'QITUVCHI OBRAZI TALQINLARI (IKKI ESHIK ORASI ROMANI MISOLIDA). Modern Science and Research, 4(2), 843-849.

²⁷ DOSTON, E. M. E. (2022). Annotatsiya. Maqolada shoir Matnazar Abdulhakimning "Ko 'prik" dostoni tahlilga tortiladi. Dostonning bosh qahramoni Muhammad Hoji Aminaddin o 'g 'lining ezgu ishlari, ibratli hayoti tasviri orqali umuminsoniy hamda umumbashariy qardiyatlar talqini ko 'rsatib beriladi. Kalit so 'zlar: an'ana, shakl va uslub, mahorat, davr va qahramon, ramziylik, novatorlik, asliyat, doston, mavzu, maktub, g 'azal, hikmat, badiyat. ХОРАЗМ МАЪМУН АКАДЕМИЯСИ АХБОРОТНОМАСИ, 2022, 135.

aybi yo'qligini, peshana teri bilan hayot kechirish, halollikda gap ko'pligini aytib, farzandlariga halollikni o'rgatishi, mehnat qilib inson ulug'lanishi haqidagi so'zlarga alohida e'tibor qaratish lozim. Ushbu holat alohida e'tiborga sazovor jihati shundaki, onaning halol mehnati bilan farzandlarini voyaga yetkazishi, ularning oyoqqa turishida va o'zining halovati, tinch va osuda hayot kechirishlarida o'zining oddiygina bo'lsada mehnati va u bilan faxrlanishi shuningdek, insoniylik, insof degan tuyg'ularidan dalolat beradi.

Suhbatimizni yakunlab shuni aytishimiz mumkinki, Hoshimova ijodidagi ayol obrazining talqini ayollar taqdiri ijtimoiy-madaniy o'zgarishlarning kengroq tasvirida qanday to'qilganligini ko'rish imkonini beradi. Uning qahramonlari o'zgarishlar agenti, moslashuvchanlik va kuch timsoliga aylanadi. Hoshimov ijodidagi ayol obrazlarini o'rganish nafaqat o'zbek adabiyotiga qarashimizni boyitibgina qolmay, balki har qanday jamiyat uchun dolzarb bo'lgan kurash, erkinlik va hayotiy qadriyatlarga oid umuminsoniy mavzularni anglashga ham xizmat qiladi.

XULOSA

Shunday qilib, O'tkir Hoshimov kashf etgan asarlarda ayollar obrazining talqini kitobxonlar oldida inson hayoti va san'atining murakkab o'zaro ta'sirini anglashda yangi ufqlar ochadi. Yozuvchining ayol qahramonlari nafaqat ularning shaxsiy hikoyalari, balki an'anaviylik va zamonaviylik chorrahasida joylashgan butun bir xalqning jamoaviy taqdirining ko'zgusiga aylanadi. Adib ayol obrazlarini o'z nasri kontekstiga mohirona singdirib, ijtimoiy adolat, tenglik va tanlash huquqi haqidagi muhim savollarni ko'taradi, bu esa uning ijodini zamonaviy o'quvchi uchun dolzarb va ahamiyatli qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Файзуллаева, М. (2023). Лингвистический и лингвокогнитивный анализ образа матери в произведениях Уткира Хашимова. *Общество и инновации*, 4(9/S), 295-298.
2. Xushboqova, P., & Norqulova, S. T. (2025). HOZIRGI O 'ZBEK ROMANCHILIGIDA O 'QITUVCHI OBRAZI TALQINLARI (IKKI ESHIK ORASI ROMANI MISOLIDA). *Modern Science and Research*, 4(2), 843-849.
3. DOSTON, E. M. E. (2022). Annotatsiya. Maqolada shoir Matnazar Abdulhakimning "Ko 'prik" dostoni tahlilga tortiladi. Dostonning bosh qahramoni Muhammad Hoji Aminaddin o 'g 'lining ezgu ishlari, ibratli hayoti tasviri orqali umuminsoniy hamda umumbashariy qadriyatlar talqini ko'rsatib beriladi. Kalit so 'zlar: an'ana, shakl va uslub, mahorat, davr va qahramon, ramziylik, novatorlik, asliyat, doston, mavzu, maktub, g 'azal, hikmat, badiyat. *ХОРАЗМ МАЪМУН АКАДЕМИЯСИ АХБОРОТНОМАСИ*, 2022, 135.
4. Khalilova Lenie Fevzievna. (2021). CRITICAL THINKING AS ONE OF THE SKILLS DEVELOPED THROUGH THE DIALOGUE OR CONVERSATION. *Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal*, 2(02), 37-46. Retrieved from <https://mentaljournal-jspu.uz/index.php/mesmj/article/view/72>
5. AF Djavairovna. Developing children's critical thinking skills through picturebooks. https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=X8xKfu8AAAAJ&citation_for_view=X8xKfu8AAAAJ:Tyk-4Ss8FVUC
6. Buronova, D. (2024). Yovvoyi tabiatning tiklanishi: Ernest Seton-Tompsonning "Lobo" va "Yovvoyi yo'rg'a" asarlari tahlili. *Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit*, 101-102. <https://doi.org/10.2024/6wn80p81>
7. Istamova Sh. RECENT TRENDS AND ISSUES IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING // Экономика и социум. 2023. №4-2 (107). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/recent-trends-and-issues-in-english-language-teaching> (дата обращения: 15.03.2025).
8. Umida K. The Role of Teaching Compounds According to Types of Speech in Constructivism // Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching. – 2022. – T. 8. – C. 4-9.
9. M. Abjalova and S. Sharipova, "Semantic and Grammatical Issues in Translating Idioms with Automatic Translation Systems," 2024 9th International Conference on Computer Science and Engineering (UBMK), Antalya, Turkiye, 2024, pp. 58-63, doi: 10.1109/UBMK63289.2024.10773608.

10. Ismatova, M. S. . (2021). DEVELOPMENT OF COACHING TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL SPACE OF THE UNIVERSITY. *CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PEDAGOGICS*, 2(05), 134–141. <https://doi.org/10.37547/pedagogics-crjp-02-05-25>
11. Narzikulova, Rayhona. "Phonetic Stylistic Methods and Methodological Application of Phraseology in English and Uzbek." *JournalNX*, vol. 7, no. 02, 2021, pp. 327-329.
12. Джураева Ш. Г. ПОЛИФУНКЦИОНАЛЬНОСТЬ АНТОНИМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ У СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХ В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ //УЧЕНЫЙ XXI ВЕКА. – С. 47.
13. Шомуродова, Ш. (2018). Роль инновационных технологий в широкомасштабной реформации образовательного процесса. *Иностранная филология: язык, литература, образование*, 3(2 (67), 30–33. извлечено от https://inlibrary.uz/index.php/foreign_philology/article/view/734
14. Sarvinoz, S., & Iroda, H. (2024). Til Va Madaniyat: Chet Tillarini O 'Rganishda Madaniy Bilimlarning Ahamiyati. *Journal Of International Scientific Research*, 1(5), 43-46